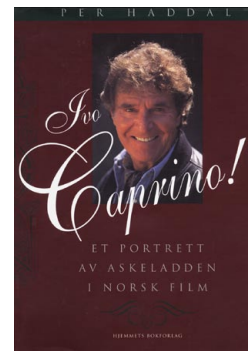

Utdrag fra Per Haddals bok:
*Ivo Caprino, Et portrett av
Askeladden i norsk film.*

Hjemmets bokforlag, Oslo 1993.

Kan kjøpes på vår webshop:

www.caprino.no

«DET VAR EN GANG»

I januar 1958 troppet Ivo Caprino opp i Kirke- og undervisningsdepartementet med Per Chr. Asbjørnsens egen blomstrete vadsekk. Sekken rommet den omfattende søknaden om produksjonsstøtte til «Det var en gang», et filmprosjekt basert på Asbjørnsen og Moes eventyr, og som ut fra hjemlige kriterier hadde et ambisjonsnivå som var ganske eventyrlig.

Allerede i 1955 hadde Caprino innledet et samarbeid med forfatteren Sigbjørn Hølmebakk med tanke på dette prosjektet. Hølmebakk arbeidet i lang tid med manuskriptet, og brant sterkt for planene. «Det var en gang» skulle følge Asbjørnsen og Moe på deres vandring gjennom Norge for å samle eventyr.

Fem eventyr skulle fortelles gjennom fem dukkefilmer, disse sekvensene skulle utgjøre en fjerdedel av filmens spilletid. Planen var å skildre eventyrsamlerne og deres miljø gjennom mer tradisjonelle spillefilmsekvenser.

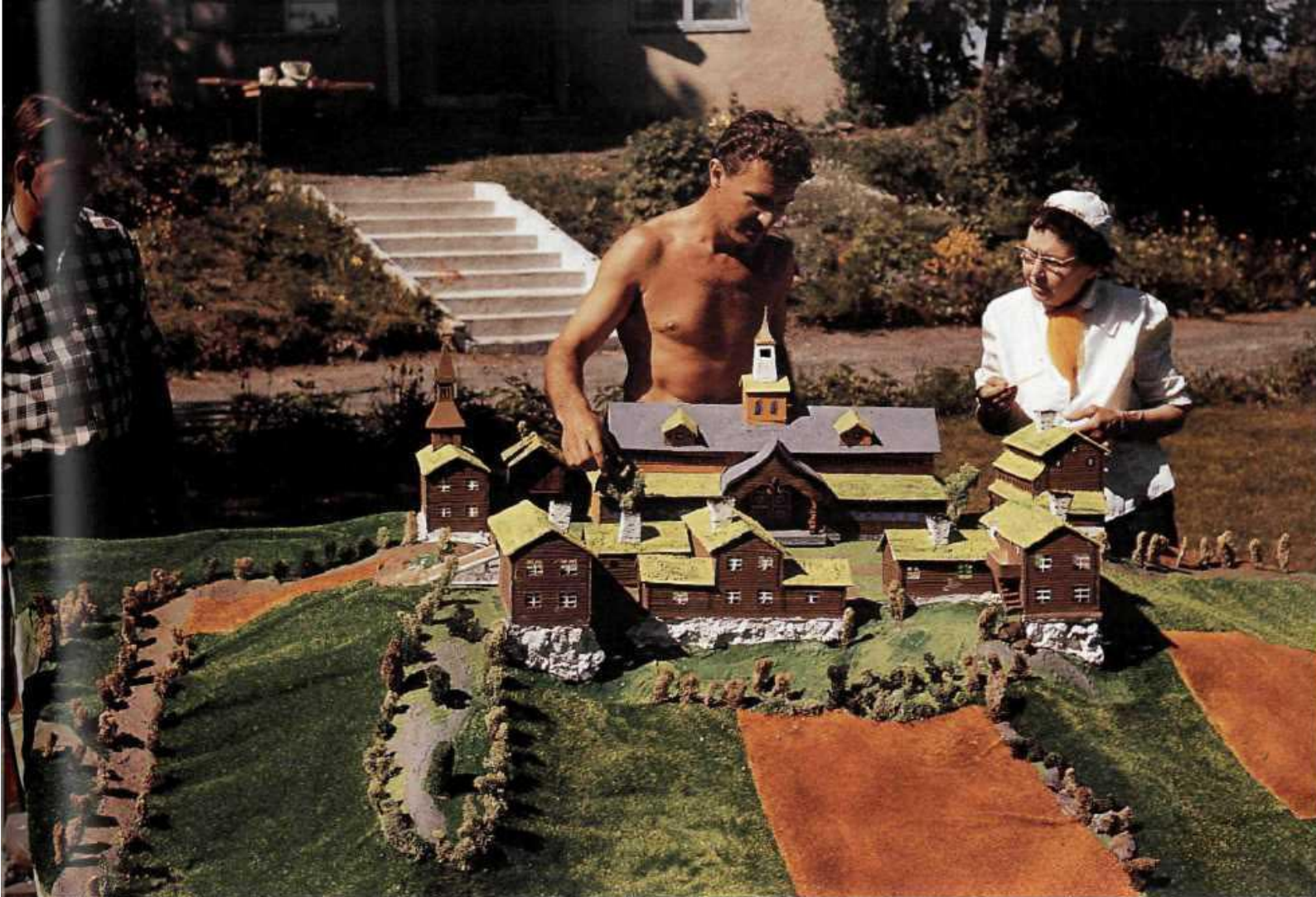
Filmen skulle åpne med et bilde fra et skogstjern med skjeggete graner. Den eneste lyden er lav kvekking. På vannet flyter liljer og noen trerøtter fra tjernets bunn, frosker svømmer omkring. Et plask, og froskene forsvinner. Musikk av Grieg toner inn, to gutter og en pike setter seg ved vannkanten og kaster sten som lager ringe i vannet. Hver ring inneholder et nytt stykke fortekst.

Filmens første del skulle foregå på Romerike, hvor vi treffer Asbjørnsens forlovede og hele hennes familie. Andre roller var tjenestefolkene på Fjeldstad, den omreisende smeden, den gamle kjer-ringa på Finnplassen, postkusken og Graut-Ola. Jørgen Moe møter vi i et rekonstruert Christiania. Her opptrer også byorigina-len Talg-Petter og en hærs-kare av andre skikkelser i et kulturhisto-risk riktig tidsbilde av byen. Senere legger eventyrsamlerne ut på sin ferd, og treffer John Tottenbroom, Bård i skuggen, fjellbonden, gutten som spiller fløyte og andre figurer, i en spillefilm som skulle holde seg til mange av de faktiske hendelsene og prøve å skape et bilde av det karakteristiske i norsk natur og lynne.

I 1958, knappe ti år etter premieren på «Tim og Tøffe», var Ingse Gude allerede i gang med å gjenskape et typegalleri fra en rekke av folkeeventyrene. «Ferdesmannen» fra «Sjuende far i huset» var allerede klar, det var også alle de andre gubbene fra eventyret, også han som hang i hornet på veggen. Fanden, Per, Pål og Espen Askeladd var også ferdigmodellert fra Ingse Gudes hånd.

En av grunnideene i prosjektet var å understreke kontrasten mellom Peter Chr. Asbjørnsen og Jørgen Moe ved hjelp av levende skuespillere. Sigurd Hoel har i sitt essay om folkeeventyrene beskrevet Moe som tungsindig og tenksom. Asbjørnsen var mer munter og likevektig, hadde stor livsappetitt, observerte og lyttet. Han var hele sitt liv som et kjempemessig barn, lykkelig og opp-vakt, og hadde evnen til å oppleve den umiddelbare forbindelsen med naturen og det overnaturlige. Folk fikk formelig lyst til å for-telle historier og eventyr til ham. Asbjørnsen var den evige student som ble forfulgt av kreditorer, mens den systematiske Moe ble bis-kop, og ingen dårlig biskop heller.

Men det skulle ikke gå slik Caprino hadde tenkt, det ble ikke noe langt eventyr. Hverken departement eller andre styrende organer i norsk filmpolitikk trodde på langfilmplanene. Forbløffende nok hadde sosialdemokratiet laget en superkapitalistisk støtteordning der støttebeløpet var avhengig av hvor mange penger som ble spilt inn! Eventyrfilmen ville bli nesten tre ganger så dyr som en vanlig

Ivo Caprino er en stor soltilbeder, og når været tillot det, flyttet han arbeidet med kulissene med seg ut. Her er kongsgården fra "Askeladden og de gode hjelpere" i friluft. Ingar Øien til venstre og Ingse Gude til høyre.

spillefilm, og spillefilmene hadde 350 000 kroner som øvre støttegrense. Eventyrfilmen var med sitt millionbudsjett norgeshistoriens dyreste filmprosjekt til da. Det «bød på en optimistisk innstilling til at alle gode makter skulle gjøre som kvernen på havets bunn, male gullpenger så lenge Caprino trenger dem», som Aftenposten skrev.

Caprino var uheldig som var født i et lite land som manglet troen på at noen kunne make det enestående. Viljen til å være dristig var ikke påtrengende. Enkelte i departementet trodde - selv etter «Veslefrikk med fela» og «Karius og Baktus» - at det dreide seg om tegnefilm. Stor var forskrekkelsen da det viste seg at det var tale om dukker. Men drev man med den slags, da? Og kunne man få disse til å bevege seg?